

การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี*
BUDGET ADMINISTRATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS BASED
ON THE FOUR SANGAHAVATTHU PRINCIPLES OF PARIYATTI
DHAMMA SCHOOLS (GENERAL EDUCATION DIVISION) IN
UBON RATCHATHANI PROVINCE

พระครูวินัยธรอำพร กนต์วีโร (ไหว้พรหม)¹, พระมหาศรีรัตน์ สิริรัตน² และ พระมหาประยูร ดิกขปญโญ³

Phrakhruwinayathorn Amporn Kantaveero (Waiporm)¹, Phra Maha Srirat Siriratano²

and Phra Maha Prayoon Tikkhapanyo³

¹⁻³บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

¹⁻³Graduate Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: wirachai3975@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 เมษายน 2026; วันแก้ไขบทความ 16 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 18 พฤษภาคม 2569

Received 11 April 2026; Revised 16 May 2026; Accepted 18 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณ
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี 3) ศึกษาวิธีการบริหาร
งบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 4) เสนอแนวทางการบริหารงบประมาณตาม
หลักสังคหวัตถุ 4 การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิง

Citation:

* พระครูวินัยธรอำพร กนต์วีโร (ไหว้พรหม), พระมหาศรีรัตน์ สิริรัตน และ พระมหาประยูร ดิกขปญโญ. (2569).

การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(4), 1491-1503.

Phrakhruwinayathorn Amporn Kantaveero (Waiporm), Phra Maha Srirat Siriratano
and Phra Maha Prayoon Tikkhapanyo. (2026). Budget Administration In Educational Institutions Based On

The Four Sangahavatthu Principles Of Pariyatti Dhamma Schools (General Education Division) In
Ubon Ratchathani Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(4), 1491-1503.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

คุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความ

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการใช้จ่ายงบประมาณมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการติดตามและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3) วิธีการบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่าสถานศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักทวนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนหลักพิจารณาในการสื่อสารอย่างโปร่งใส หลักอรรถจริยาในการใช้จ่ายอย่างรับผิดชอบ และหลักสมานัตตตาในการจัดสรรทรัพยากรอย่างเสมอภาค 4) แนวทางที่เสนอประกอบด้วย การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับกระบวนการบริหารงบประมาณเชิงระบบในลักษณะ Input–Process–Output–Feedback Model ซึ่งทำให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารงบประมาณเชิงพุทธได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเป็นกลไกที่เชื่อมโยงคุณธรรมกับกระบวนการบริหารสมัยใหม่ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีความโปร่งใส มีส่วนร่วม และยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารงบประมาณ,หลักสังคหวัตถุ 4,การบริหารเชิงพุทธ

Abstract

This research aimed to 1) examine the current conditions of budget administration in Phrapariyattidhamma Schools under the General Education Division in Ubon Ratchathani Province 2) study the methods of budget administration based on the Four Principles of Sangahavatthu and 3) propose guidelines for budget administration grounded in the Four Principles of Sangahavatthu. The study employed a Mixed Methods Research design integrating quantitative and qualitative approaches. The quantitative data were collected through questionnaires administered to school administrators,

teachers, and educational personnel, while qualitative data were obtained from in-depth interviews with key informants. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, whereas qualitative data were analyzed through interpretative content analysis.

The findings revealed that 1) the overall current condition of budget administration was at a high level, with budget expenditure scoring the highest mean and monitoring and evaluation scoring the lowest 2) regarding the application of the Four Principles of Sangahavatthu, schools implemented generosity in resource allocation for the benefit of students, kind speech in transparent communication, beneficial conduct in responsible budget utilization, and equality in fair and non-discriminatory resource distribution and 3) the proposed guideline integrates the Four Principles of Sangahavatthu into a systematic Input–Process–Output–Feedback Model, resulting in budget administration that promotes efficiency, effectiveness, and ethical integrity. The body of knowledge derived from this research demonstrates that the Four Principles of Sangahavatthu can be systematically applied as a Buddhist-based framework for educational budget administration. This integration connects moral principles with modern management processes, thereby enhancing transparency, participation, and sustainability in the administration of Phrapariyattidhamma Schools.

Keywords: Budget Management, The Four Bases of Social Harmony (Sangahavatthu IV), Buddhist-Oriented Management

บทนำ

การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เนื่องจากงบประมาณเป็นทรัพยากรหลักที่ใช้ในการดำเนินงานทุกด้าน หากมีการวางแผนและควบคุมอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา แต่หากขาดการบริหารที่ดี จะก่อให้เกิดความล่าช้า ขาดความโปร่งใส

และลดความเชื่อมั่นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภายใต้บริบทของศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะรอบด้านตามนโยบายการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ สถานศึกษายังประสบปัญหา เช่น การวางแผนไม่ชัดเจน การจัดสรรไม่เป็นธรรม และการใช้จ่ายไม่คุ้มค่า จึงจำเป็นต้องนำแนวคิดด้านคุณธรรมมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพระภิกษุสามเณร โดยใช้งบประมาณจากหลายแหล่ง จึงต้องมีการบริหารที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาในการวางแผน การใช้จ่าย และการประเมินผล ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและความเชื่อมั่นของสังคม

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงบประมาณ เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรม ความโปร่งใส และความเป็นธรรมในการบริหาร สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สภาพปัญหาปัจจุบันในการบริหารหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอย่างไร
2. วิธีการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะอย่างไร
3. แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอย่างไร

การทบทวนวรรณกรรม

1. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ได้รายงานการประเมินแผนการศึกษาแห่งชาติ พบว่า การบริหารงบประมาณด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวางแผนที่ชัดเจน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการมีระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 9 (2564) ได้รายงานผลการบริหารงบประมาณ พบว่า สถานศึกษายังประสบปัญหาในการวางแผนงบประมาณ การใช้จ่ายที่ไม่เป็นระบบ และการติดตามประเมินผลที่ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2565) ได้ศึกษาการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม พบว่า การบริหารจัดการศึกษาที่ดีควรเน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2545) ได้อธิบายแนวคิดการบริหารตามหลักพุทธธรรม โดยเน้นการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านประสิทธิภาพและคุณธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

จากงานวิจัยในประเทศ พบว่า การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการยึดหลักคุณธรรมในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 ที่มุ่งเน้นความเอื้อเฟื้อ การสื่อสารที่ดี การทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และความเสมอภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) โดยผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก และสามารถนำไปสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Phase) เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารงบประมาณในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 240 รูป/คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 148 รูป/คน ตามตารางของ Krejcie & Morgan โดยใช้วิธีสุ่ม

อย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Phase) เป็นการศึกษาวิธีการบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธบริหาร การศึกษา รวมจำนวน 19 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาแนวทางและรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ระยะที่ 3 การบูรณาการและสังเคราะห์แนวทาง (Integration Phase) เป็นการนำข้อมูลจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาสังเคราะห์ร่วมกัน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์ (Analytical Synthesis) และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพัฒนา “แนวทางการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4” ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมในการบริหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงบประมาณในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

ประเด็น	รายละเอียด
ผลการวิจัย	สภาพการบริหารงบประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการใช้จ่ายงบประมาณมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะที่ด้านการติดตามและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด
วิเคราะห์ผล	สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะด้านการใช้จ่ายงบประมาณที่สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ด้านการติดตามและประเมินผลยังควรได้รับการพัฒนาให้มีความต่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงบประมาณของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการใช้จ่ายงบประมาณมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะที่ด้านการติดตามและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะด้านการใช้จ่ายงบประมาณที่สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม ด้านการติดตามและประเมินผลยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความต่อเนื่อง เป็นระบบ และชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิธีการบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4

ประเด็น	รายละเอียด
ผลการวิจัย	สถานศึกษามีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม
วิเคราะห์ผล	สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารงบประมาณที่ยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความเสมอภาค ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความเชื่อมั่นจากบุคลากรภายในสถานศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษามีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม โดยหลักทานถูกนำมาใช้ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน หลักปิยวาจาใช้ในการสื่อสารและชี้แจงข้อมูลด้านงบประมาณอย่างโปร่งใสและสร้างความเข้าใจแก่บุคลากร หลักอหิงสาใช้ในการดำเนินงานด้านงบประมาณด้วยความรับผิดชอบ และหลักสมานัตตตาใช้ในการจัดสรรทรัพยากรอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการบริหารงบประมาณที่ยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส และความเป็นธรรม ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นจากบุคลากรภายในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4

ประเด็น	รายละเอียด
ผลการวิจัย	แนวทางการบริหารงบประมาณควรมุ่งเน้นการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับกระบวนการบริหารงบประมาณเชิงระบบในรูปแบบ Input–Process–Output–Feedback Model
วิเคราะห์ผล	แนวทางดังกล่าวช่วยยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงบประมาณ โดยเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส การติดตามประเมินผล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 ควรมุ่งเน้นการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับกระบวนการบริหารงบประมาณเชิงระบบในรูปแบบ Input–Process–Output–Feedback Model โดยเน้นการวางแผนงบประมาณอย่างมีส่วนร่วม การดำเนินงานอย่างโปร่งใส การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานด้านงบประมาณ ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักคุณธรรมและความเป็นธรรมตามหลักสังคหวัตถุ 4

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการบริหารงบประมาณและด้านการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม การสร้างความร่วมมือภายในองค์กร การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สร้างสรรค์ และการปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความเสมอภาค ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานด้านงบประมาณเกิดประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคลากรในสถานศึกษา ทั้งนี้

ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ 4 ที่มุ่งเน้นการสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล อันเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในองค์กร ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงกับแนวคิดทางทฤษฎี พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Theory) ของ Elton Mayo (พ.ศ. 2476) ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและบุคลากร โดยมองว่าการสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของบุคลากร จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและลดความขัดแย้งภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับหลักปิยวาจาและสมานัตตตา ที่เน้นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และการวางตนอย่างเสมอภาค นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ของ Likert (พ.ศ. 2510) ที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามผลการดำเนินงานด้านงบประมาณ ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบร่วมกันในองค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (พ.ศ. 2546) ที่เน้นความโปร่งใส การตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงบประมาณในสถานศึกษายุคปัจจุบัน

ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตหลายฉบับที่ศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยพระครูวินัยธรวรวุฒิ เตชธมโม (พ.ศ. 2562) พบว่า การบริหารสถานศึกษาที่ยึดหลักคุณธรรมและการมีส่วนร่วม ช่วยให้การดำเนินงานภายในองค์กรเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลให้บุคลากรเกิดความร่วมมือและความไว้วางใจต่อผู้บริหาร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัศวภูมิ (พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างความร่วมมือในองค์กร ซึ่งสะท้อนผ่านการบริหารงบประมาณที่เน้นการมีส่วนร่วมและการสื่อสารภายในองค์กรอย่างเหมาะสม

ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของบุญชม ศรีสะอาด (พ.ศ. 2545) ที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีส่วนช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของวิจิตร ศรีสอาน (พ.ศ. 2548) ที่กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาลและหลักคุณธรรมมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิผลของการบริหารองค์กรทางการศึกษา โดยเฉพาะด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของบุคลากร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ปรากฏอย่างชัดเจนในผลการวิจัยครั้งนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่า การบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับมาก อันสะท้อนถึงจุดแข็งของสถานศึกษาในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร แต่เมื่อพิจารณาเชิงลึกยังพบประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านการติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณแก่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องบางส่วน ซึ่งอาจยังขาดระบบติดตามและประเมินผลที่ต่อเนื่องและชัดเจนเพียงพอ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนถึงความแตกต่างจากกรอบแนวคิดทางทฤษฎีด้านการบริหารงบประมาณและหลักธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นให้ทุกกระบวนการสามารถตรวจสอบได้ มีมาตรฐานเดียวกัน และดำเนินการอย่างโปร่งใสในทุกขั้นตอน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุณเจริญ (พ.ศ. 2550) ที่เสนอว่า แม้สถานศึกษาจะมีการบริหารจัดการตามหลักคุณธรรมที่ดี แต่หากขาดระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ก็อาจส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพองค์กรไม่เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า แม้สถานศึกษาจะมีการดำเนินงานด้านงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูง แต่การพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาเชิงระบบมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาองค์การ (Organization Development) ของ French and Bell (พ.ศ. 2538) ที่มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่องผ่านการพัฒนาคน ระบบงาน และวัฒนธรรมองค์กรควบคู่กันไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (พ.ศ. 2551) ที่พบว่า องค์กรทางการศึกษาที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วมและพัฒนากุศลกรอย่าง

ต่อเนื่อง จะช่วยให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้มากขึ้น

ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 ไม่เพียงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และการบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักคุณธรรมกับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การบริหารงบประมาณเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น สถานศึกษาควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลให้มีความชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการ และนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารงบประมาณในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านกระบวนการบริหารงบประมาณและการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านงบประมาณอย่างเป็นระบบ และผู้บริหารมีการนำหลักพุทธธรรม เช่น การให้ การสื่อสารที่ดี การทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และความเสมอภาค มาใช้ในการบริหารอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง อันส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การบริหารที่มีระบบ มีความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม จะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการนำหลักธรรมาภิบาลและหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ทำให้การบริหารงบประมาณมีทั้งความถูกต้องตามหลักวิชาการและมีคุณธรรมกำกับ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่าการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่ายังขาดความต่อเนื่องและความเป็นระบบในการตรวจสอบผลการ

ดำเนินงาน ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาระบบติดตามประเมินผลให้มีความชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงบประมาณมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น แนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ผู้วิจัยเสนอ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกระบวนการบริหารเชิงระบบในรูปแบบ Input–Process–Output–Feedback Model จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการยกระดับการบริหารงบประมาณ โดยเน้นการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม การดำเนินงานอย่างโปร่งใส การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูวินัยธรรวรุฒิ เดชธมโม. (2562). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2545). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชฯ. (2542). *พระราชดำรัสเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2548). *หลักและแนวคิดการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมาน อัสวภูมิ. (2553). *การบริหารการศึกษสมัยใหม่: แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ*. อุบลราชธานี: อุบลกิจออฟเซต.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 9. (2564). *รายงานสรุปผลการบริหารงบประมาณประจำปี 2564*. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการประเมินแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2551). *ภาวะผู้นำและการบริหารการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: บั๊คพอยท์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- French, W. L., & Bell, C. H. (1995). *Organization development: Behavioral science interventions for organization improvement*. (5 th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. New York: McGraw-Hill.
- Mayo, E. (1933). *The human problems of an industrial civilization*. New York: Macmillan.
- OECD. (2017). *Principles of public governance*. Paris: OECD Publishing.
- Rubin, I. S. (2000). *The politics of public budgeting: Getting and spending, borrowing and balancing*. New York: Chatham House.
- World Bank. (2020). *Education finance in East Asia: Policy lessons for Thailand*. Washington, D.C.: World Bank.